

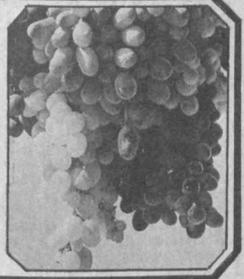

ТОШКЕНТ
ОҚШОМИ
ГАЗЕТАСИННИГ
ИЛОВАСИ
№ 29

ТАБИАТ ВА
ИНСОН

Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитетининг саҳифаси

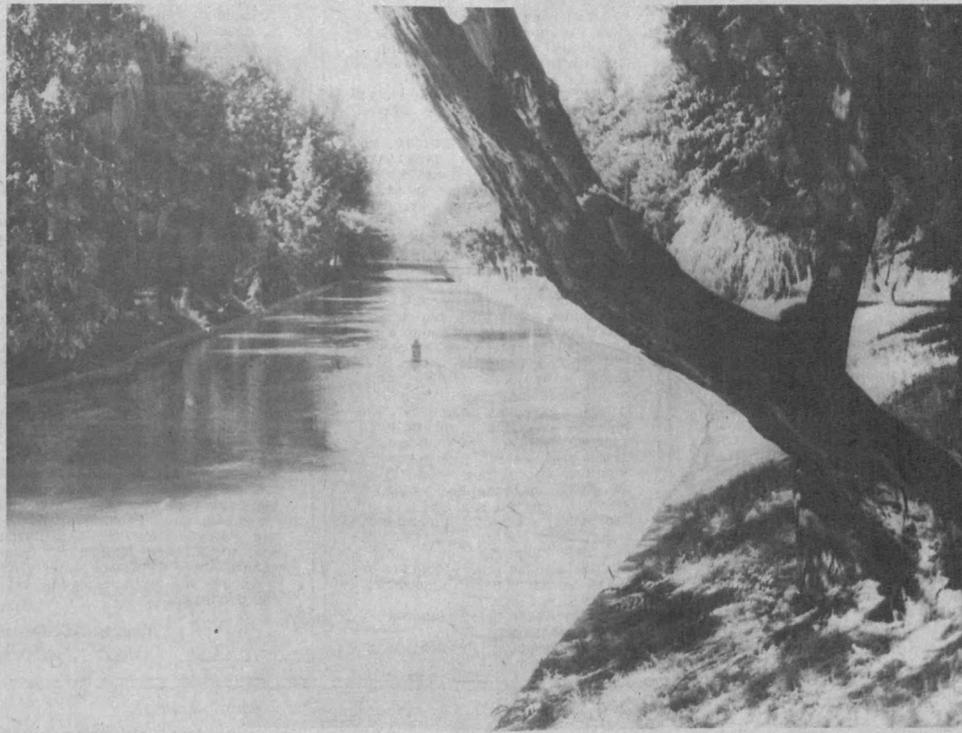

- ПОЙТАХТИМИЗНИНГ ТАРОВАТЛИ ТОНГИ
АВЛОДЛАР ОЛДИДАГИ БУРЧИМИЗ
БИЗ КУТГАН ОҚШОМ
УРНАК ОЛСА АРЗИЙДИ
ТИНГЛОВЧИЛАРНИ ҚИЗИҚТИРГАН МАШҒУЛОТ

КИМ ўзининг шаҳарини бошқа шаҳарлардан кам кўрибди? Ҳатто олмас-олис музликларда макон тутганлар гуллаган воҳаларга келиб янаса ҳам ўша музликларни дилда ардоқлайди. Ахир бу ўнинг туғилган юрти-да! Шундай экан Тошкент деганда номини ўзбек бори юраги бир қалқиб тушиши табиий. Чунки Шарқда, ҳаттоки бутун жаҳонда ҳам доврўели бўлган бу шаҳримиз ҳақида олам-олам мақтов, ҳайрат сўзлари битилган бежиз эмас. Не-не муаммолар Тошкентда ҳал бўлган. Қўлаб халқаро анжуманларга она бўлган шаҳримиз. Бугун у овоз, мустақил Ўзбекистон Республи-

ислар-чи? Ўзим биолог бўлганим учун дарахларга раҳимим келади. Ахир шаҳримиз яшил либосда бўлса ҳам дарахлар ҳавони қайта ишлаб, кислородга айлантириб беришга кучи етмайпти. Дарахларга, майсаларга ёрдам берайлик, ахир!

Дилшод Холмуҳамедов, талаба: Биз чамаси ҳали ҳам лоқайдлик деган балодан ҳалос бўлмаганимиз, чамаси. Айнан шу дард шаҳримиз табиатига таъсир кўрсатяпти. Ҳар биримиз она табиат муҳофазасига чин дилдан қўмақлашиб, зиммамиздаги вазифани адо этсак жарима тўлайвермай, тер тўксан қани эди...

Тошкентнинг Анҳор соҳили нақадар фусункор.

Дил изҳори

ОЗОД ЮРТ ОСТОНАСИ

Касининг пойтахти сифатида қўшдек балқиб турибди. Озод юрт остонаси қандай бўлиши керак? Албатта, озода, кўрам, файзли деб жавоб беради ҳамшаҳарларимиз. Ҳатто кишилардан уларнинг дил сўзларини сўраганда ҳам улар шундай деб айтдики, Яхши ўзини қўлаб қўлаб солинг! Муҳаббат Собижонова, ўқитувчи: Тошкент деганда нуқул кўз олдимга бог-роғлар келади. Бу табиий. Чунки болалигим боғлар, олмазорларда ўтган. Мен ҳар вақт она шаҳримни боғлар орасида кўриш келади. Фотима Мирзабоева, уй бекаси: Шаҳримиз жуфта ҳам яхши кўраман. Кўпгина шаҳарларда бўлганим, негалигини билмадимки икки кундан кейин шаҳримни соғинавераман. Тошкентнинг ариқда оққан сувлари ниҳоятда ширин, минг дарда даво бўлган дейишади. Мен сувга ташна бетон ариқлардан ўша сувлар оқишини бир ам истайманки... Анвар Шокиров, фан номзоиди: Шаҳримиз чанг, тўзонлардан холи бўлсайди. Айниқса корхоналарнинг улкан мурийларидан буралиб чиқаётган тўтунлардан қачон қутқалисиз? Автомобиллардан чиқаётган заҳарини

Хуллас, ҳамманинг нияти олий: шаҳарни тоза, гўзал, озода ҳолда кўриш! Лекин бу ишни амалга оширишнинг ўзи бўлмайди. Тўғри, ишлаб чиқариш режаси бор, уни бажариш керак, лекин режа деб атроф-муҳитга эътибор бермаслик ҳам хато бўлади. Ота-боболаримиз Тошкентдек шаҳри азимни тиклаб, бизга топширдилар. Биз энди унинг мушкулотини осон қилиб, авлодларга соғ-саломат топширишимиз керак!

Ғолиб МИРЗО.

БУГУНГИ кунда атроф-муҳит тозаллиги ва мусофоллиги ҳақида жуда кўп баҳслар, суҳбатлар ўтказилмоқда. Негаки лоқайдликимиз, бефарқлигимиз оқибатида инсон учун энг зарур бўлган сув ва ҳавоимиз таркиби бузилиб, турли касалликлар кўпайишга, айни чоғда экологимиз ҳалокатга юз тутиб бормоқда. Шундай вақтда кўзимиз кўриб, қўлоғимиз эшитиб турган бузилиш-

«Сафо» уюшмаси президенти, Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитети раиси Ш. Иброҳимова, тиббиёт фанлари доктори, профессор Ш. Отабоева, Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитетининг етакчи мутахассислари ҳам бор эди. Улар ўз матрузаларида экологга бўйича олиб борилаётган ҳужжатларни қандай тартибда юргизиш, нима-ларга эътиборини кў-

Биз табиат мўъжизалари ҳақида, даботот ва ҳайвонот оламининг ўзига хос индиқлари тўғрисида жуда кўп гапирганимиз ва бу ҳақда жуда кўп эшитганимиз. Миндан ҳам бу сакхли олам шунчалар мўъжизаларга бой, унинг таърифи ва тавсифи этган билан асло тўғмайди. Қадимги ўзбек халқ эртакларида сиз ушбу суратда кўриб турган тулпор отлар ҳақида ақолиб ақсонлар битилганини уларни ўқиган киши чиндан ҳам ҳайвонот олами мўъжизаларига, тулпор отларнинг инсонга келтириладиган беқийс ёрдам-ю унинг фаросатига албатта тўн беради. Сўлим бир гўшада сайр қилиб юрган бу отлар яна инсонга беқийс хайрли хизмат қиламан...

Андрей Пинненко сурати.

РАҲМАТ СЕНГА, «САФО»!

ларга янаям бефарқ бўлиш мумкинми? Яқинда Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитети ва «Сафо» уюшмаси билан ҳамкорликда тузланган 40 соатлик дастур курастарига қатнаша бориб, хурсанд бўлдик. Чунки уларнинг дастурлари асосида тузилган матрузалар шунчалик бўлиб қолмай, балки мутахассислар томонидан атрофлича ўрганилганлигини билдириб турибди. Матрузаларни юқори малакали мутахассислар, шифокорлар, ҳуқуқшунослар, транспортчилар жонли рақамлар, далилий таҳлиллар билан ўқишди. Улар орасида айниқса,

чайтириш, экологик ҳолга йўлиққанда биринчи галда нима иш қилиш кераклигини тўла тўшунтирдилар. Айниқса санавот корхоналаридаги атроф-муҳитга таъсир кўрсатётган иш дастурларини текшириш, цехларни кузатиш ва уларга қандай муносабатда бўлиш йўл-йўриқларини батафсил тўшунтирдилар. Машғулот вақтида тингловчилар ўзларини катта бир оила аъзоси эканини ҳуқур қис қилиб, бир-бирларига бугунги кунда меҳр-оқибатли бўлишнинг нима ҳамдир. Номидан кўриниб турибдики, бу тадбир қатнашчилари шаҳар ҳавосини текширади. Хўш, охириги

ТОНГ саҳарда турасизу шабнамлар қўнган майсалар узра юриб шаҳар ҳавосидан тўйиб симирасиз. Хорини танингизга ором оқиб киргандай бўлади. Саҳар шабодалари эрка-эрка эсганда, бу ором лаҳзалари бир неча чақдон ошгандек туюлади. Қани эди, олам мана шундай поэтикалигича тураверса, деб ўйлайсиз. Афсуски, бундай бўлмайди. Сал ўтмаёқ кўш чикади, ҳаёт яна қайнашни бошлайди, яна корхоналар, муассасалар, автотранспорт воситалари шиддат билан ҳаракатга келади. Бир томондан иссиқ, бир томондан турли-туман чиқиндилар, дудлар, тўтунлар... Эрталабни олган оромингизни, ўпкангизни яйратган тоза ҳавони кўмсаб, кунни кеч қилишга мажбурсиз. Нима демоқчи эканимизни тўшунгандирсиз. Ҳа, балли, тоза ҳаво — танга даво, демоқчимиз. Лекин шаҳримизда қани ўша тоза ҳаво? «Тоза ҳаво» бу — шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитети, шаҳар давлат автомобилли назорати бошқармаси билан биргаликда ўтказиладиган тадбирнинг нима ҳамдир. Номидан кўриниб турибдики, бу тадбир қатнашчилари шаҳар ҳавосини текширади. Хўш, охириги

порт воситаси ҳавони ифлослантиришда бир-биридан асло қолмайди. Шуниси қизиқки, қўздан кечирилган барча автоҳужайраларда машиналар чиқарган дудлардан углеводород микдорини аниқлайдиган газ анализатори

дан кечирилди. 1261 автомобилларнинг эса дудуронлари текшириб кўрилди. Сирасини айтиш керак, Ўзбекистон сув қурилиши транспорт бош автокорхонасида (директори К. Набинов) табиат муҳофазаси ниҳоятда қониқарсиз аҳволда. Бу ерда транспорт воситаларининг 13,5 фоизи йўналишларга нозоз ҳолда чиқади. Ирригация трестининг махсус автобазаси (директори К. Жапоров), махсус транспорт корхонасининг 9-автоҳужайрада (директори А. Оришов) ҳам аҳвол шу. Бу ерларда 13 фонд транс-

порт воситаси ҳавони ифлослантиришда бир-биридан асло қолмайди. Шуниси қизиқки, қўздан кечирилган барча автоҳужайраларда машиналар чиқарган дудлардан углеводород микдорини аниқлайдиган газ анализатори

ишлари вазирлиги автобазасида. Тошкент шаҳар «Нур» корхонаси автоҳужайраларида. «Ўзбекорўлаш»нинг Тошкент филиали транспорт хўжалигида эса ГОСТ талаблари бўйича экологик паспорт ишлаб чиқишмаган. Бундай инсонларни жуда ҳам қўлаб келтириш мумкин. Ишлаб чиқариш билан боғлиқ бўлган деярли барча автоҳужайраларида 1993 йилда тўту, дудларни камайтириш борасида тадбирлар ишлаб чиқилмаган. Борларини ҳам шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитети билан келишилмаган. Аҳвол шундай давом этяверса шаҳар аҳолисининг соғлигини тиклаш, ишлаб чиқаришни юксалтириш ўқда турени, шаҳар ҳавосини тоза сақлаш мушкул бўлиб қолади-ку. Ахир шаҳарга келиб-кетайтган машиналарни қим назорат қилади? Бизнингча ҳар биримизда индон, инсоф олий ҳакам бўлмоғи шорт! Чамаси сентябрь ойида ўтказиладиган «Тоза ҳаво» тадбирини янада ҳам жиддий, масъулият билан йиғишган ҳолда уюштириш зарурга ўқинади. Александр ПЕКШОВ, Жамбул НУРБЕКОВ. Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитетининг назоратчилари.

дан кечирилди. 1261 автомобилларнинг эса дудуронлари текшириб кўрилди. Сирасини айтиш керак, Ўзбекистон сув қурилиши транспорт бош автокорхонасида (директори К. Набинов) табиат муҳофазаси ниҳоятда қониқарсиз аҳволда. Бу ерда транспорт воситаларининг 13,5 фоизи йўналишларга нозоз ҳолда чиқади. Ирригация трестининг махсус автобазаси (директори К. Жапоров), махсус транспорт корхонасининг 9-автоҳужайрада (директори А. Оришов) ҳам аҳвол шу. Бу ерларда 13 фонд транс-

порт воситаси ҳавони ифлослантиришда бир-биридан асло қолмайди. Шуниси қизиқки, қўздан кечирилган барча автоҳужайраларда машиналар чиқарган дудлардан углеводород микдорини аниқлайдиган газ анализатори

ишлари вазирлиги автобазасида. Тошкент шаҳар «Нур» корхонаси автоҳужайраларида. «Ўзбекорўлаш»нинг Тошкент филиали транспорт хўжалигида эса ГОСТ талаблари бўйича экологик паспорт ишлаб чиқишмаган. Бундай инсонларни жуда ҳам қўлаб келтириш мумкин. Ишлаб чиқариш билан боғлиқ бўлган деярли барча автоҳужайраларида 1993 йилда тўту, дудларни камайтириш борасида тадбирлар ишлаб чиқилмаган. Борларини ҳам шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитети билан келишилмаган. Аҳвол шундай давом этяверса шаҳар аҳолисининг соғлигини тиклаш, ишлаб чиқаришни юксалтириш ўқда турени, шаҳар ҳавосини тоза сақлаш мушкул бўлиб қолади-ку. Ахир шаҳарга келиб-кетайтган машиналарни қим назорат қилади? Бизнингча ҳар биримизда индон, инсоф олий ҳакам бўлмоғи шорт! Чамаси сентябрь ойида ўтказиладиган «Тоза ҳаво» тадбирини янада ҳам жиддий, масъулият билан йиғишган ҳолда уюштириш зарурга ўқинади. Александр ПЕКШОВ, Жамбул НУРБЕКОВ. Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитетининг назоратчилари.

Улар орасида айниқса,

дан кечирилди. 1261 автомобилларнинг эса дудуронлари текшириб кўрилди. Сирасини айтиш керак, Ўзбекистон сув қурилиши транспорт бош автокорхонасида (директори К. Набинов) табиат муҳофазаси ниҳоятда қониқарсиз аҳволда. Бу ерда транспорт воситаларининг 13,5 фоизи йўналишларга нозоз ҳолда чиқади. Ирригация трестининг махсус автобазаси (директори К. Жапоров), махсус транспорт корхонасининг 9-автоҳужайрада (директори А. Оришов) ҳам аҳвол шу. Бу ерларда 13 фонд транс-

порт воситаси ҳавони ифлослантиришда бир-биридан асло қолмайди. Шуниси қизиқки, қўздан кечирилган барча автоҳужайраларда машиналар чиқарган дудлардан углеводород микдорини аниқлайдиган газ анализатори

ишлари вазирлиги автобазасида. Тошкент шаҳар «Нур» корхонаси автоҳужайраларида. «Ўзбекорўлаш»нинг Тошкент филиали транспорт хўжалигида эса ГОСТ талаблари бўйича экологик паспорт ишлаб чиқишмаган. Бундай инсонларни жуда ҳам қўлаб келтириш мумкин. Ишлаб чиқариш билан боғлиқ бўлган деярли барча автоҳужайраларида 1993 йилда тўту, дудларни камайтириш борасида тадбирлар ишлаб чиқилмаган. Борларини ҳам шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитети билан келишилмаган. Аҳвол шундай давом этяверса шаҳар аҳолисининг соғлигини тиклаш, ишлаб чиқаришни юксалтириш ўқда турени, шаҳар ҳавосини тоза сақлаш мушкул бўлиб қолади-ку. Ахир шаҳарга келиб-кетайтган машиналарни қим назорат қилади? Бизнингча ҳар биримизда индон, инсоф олий ҳакам бўлмоғи шорт! Чамаси сентябрь ойида ўтказиладиган «Тоза ҳаво» тадбирини янада ҳам жиддий, масъулият билан йиғишган ҳолда уюштириш зарурга ўқинади. Александр ПЕКШОВ, Жамбул НУРБЕКОВ. Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитетининг назоратчилари.

дан кечирилди. 1261 автомобилларнинг эса дудуронлари текшириб кўрилди. Сирасини айтиш керак, Ўзбекистон сув қурилиши транспорт бош автокорхонасида (директори К. Набинов) табиат муҳофазаси ниҳоятда қониқарсиз аҳволда. Бу ерда транспорт воситаларининг 13,5 фоизи йўналишларга нозоз ҳолда чиқади. Ирригация трестининг махсус автобазаси (директори К. Жапоров), махсус транспорт корхонасининг 9-автоҳужайрада (директори А. Оришов) ҳам аҳвол шу. Бу ерларда 13 фонд транс-

порт воситаси ҳавони ифлослантиришда бир-биридан асло қолмайди. Шуниси қизиқки, қўздан кечирилган барча автоҳужайраларда машиналар чиқарган дудлардан углеводород микдорини аниқлайдиган газ анализатори

Шахсий фикр
НЕГА КУЙЛАМАЙ
ҚЎЙДИНГ, БУЛБУЛ

1985—86 йилларда булбуллар овозини сўнгги бор қўшилар боғида тингладик. Улар тун ярмида ва тоғотарда куйлар эди. Маҳалладошларнинг оғзида шу гап: «Ўқитувчи Қаҳҳор ака билан Тоҳир дўхтирнинг боғида тун билан булбуллар сайраб чиқди-я, тавба!» деб қўйишарди. Уй соҳиблари булбуллар қўнғинини ҳам аниқлашган. Бирининг боғида ариқ бўйидаги ёнбоғда, иккинчисиди бог бурчагидаги сада беҳи شوҳида куйлар экан. Ҳар икки хонадоннинг боғи ҳам чаманзор эди. Шунда «чиндан-да булбул табиат — чаманзор ошиғи эканда» деб ўйлаган эдик. Бу хониллар, нолалар, тунги тинчликда етти маҳаллага тараларди. Бтти маҳалла аҳлини ўзига ром этарди.

Бу бизнинг булбул қўшгинини эшитган сўнгги йилларимиз эди. Афсус, минг бора афсуски, шаҳар атрофида булбуллар куйламай қўйди. Оҳтиним ҳали ҳам у ер, бу ерда сақлаиб қолганлар улар. Лекин бизнинг хабаримиз бўлмади.

Назаримда қўшлар ҳам оқшомда, тинчликда истади. Хушовоз қўшқич Иброҳимов Иброҳимов менга ўн баган бир шейри ўқиб берганиди. Унда шундай мисра бор эди: Булбул гўё қараб: «...Бу еринг ҳавоси дим экан, кетдим», деб жаннатга ўчиб кетди. Бу сатр мени узоқ вақт ўйлатиб қўйди. Ушбу сатрлар ҳар лаҳза қайтарилган бўлдим: «Бу еринг ҳавоси дим экан, кетдим...»

Е тавба, наҳотки булбулларга Тошкент ҳавоси ёқмай қолган бўлса? Лекин мен ҳали булбуллар хонилини эшитиши истаганим қайганим йўл. Тошкент атрофида оқар сувлар сероб, уларнинг соҳиллариغا мевали дарахлар оқилса (булбуллар севадиган буталар), итбурун, наъматак набилар кўпайтирилса, улар қайтсин. Қайтмай йилни йўл. Ҳалқа йўл атрофида ҳали ҳам шундай имконияти бор жойлар мавжуд.

Шаҳарда бир одам булбул боққан эмши» деб эшитардик. Илаб бордин. Чиндан ҳам Чукурсовдан бир ҳовийда сада дарахти شوҳига илгинган чиройли қафасда бир булбул тинмай сайраб турарди. Булбул қафасда сайрамайди деганлари беқор экан-да. Кўриб қувончимиз ичимизга сиймай кетди.

Кейинчалик эшитсак, ўша оилага ёш бир келин тушибди. Келин ҳовийга сув сепар эмиш-у булбул сайраган сари юм-юм йнглаб, дадасига: — Дадаяон, булбулни озодликка қўйиб юборинг, ноласига чидай олмайман, — денверармик.

— Болом, табиат инсон учун ато этилган, жониворларга яхши парварини бўлиб бу гуноҳ эмас. Ундан сўнг нафасдан чиққан кўш овозида яшолмайди. Бирор оғирга ем бўлиб кетади, — дебди дадаси.

Баркир, келиннинг кўз ёшлари тийилмабди. Ота нолж: — Гариб бу кўш мен удин жонимдан азиз бўлса ҳам, «сининг кўз ёшларингиздан айлансин, — деб булбулни учириб юборибди.

Булбул узоқча ушиб кетолмабди. Уч-тўрт кунгача нафас атрофида, қўшлариникида сайраб юриб, кейин қўздан қўйиб бўлибди.

Боғи келиннинг баркир кўз ёшлари тийилмабди. Қайин ота ундак: — Аввал кўшни қўйиб юборинг деб ёш тўқардингиз, энди нега қўз ёш тўқасиз? — дебди.

— Илгари қўш нол қилганда юрагим «потрилоб» кетарди. Энди аса бўш қафасни кўриб, кўшнинг кетиб қолганига чиқолмай йнгламан, деган экан... Кўни кеча ўтқир исмли навибор бир дўстимдан ёнқили хабар эшитиб қолдим. Қорамнинг бу бундан янада ҳам булбуллар пайдо бўлган эмши. Уа кўн билан кўриб, овозини эшитибди. Суюнганимдан ўзимни қўйрга жой тополмай қолдим.

Шабнам қўнган, Тебранарди гўл, Боши эгин, хўрсенарди ул. Еш тинмасга ўхшарди буткул, Гар гўшанга қайтмасанг, сен, Гар гўшанга қайтмасанг, сен.

Биз кутган оқшом, биз кутган тоғлар келаётди. Табиат қайтадан буй кўрсатаётди, севимли шаҳримиз Тошкент атрофида булбуллар қайта куйлармикан! Юрагимнинг бир чеккасида булбуллар ноласи тинчлик бермаётди. Бу жаннат қўшлари — булбуллар қўнғирдек овозлари билан куйлаб турса, тошкентликлар учун буцандан ортиқ мароқ, бундан-да ортиқ тухфа бўлармикан! Шухрат ОТАБЕК ўғли.

